

ORASAM

Analiz

HAZİRAN 2024 / NO 18

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE ÖZBEKİSTAN

Hadica Alimbekova

(Uluslararası İlişkiler Bölümü, 4.sınıf öğrencisi)

Giriş

Özbekistan Hükümeti, 2015 yılında 2030 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma alanında Küresel Gündemini uygulama konusunda taahhütte bulunmuştur. Ekim 2018'de sürdürülebilir kalkınma alanında 16 ulusal hedef ve 125 görev kabul etmiştir. Hükümet düzeyinde Özbekistan Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısının başkanlığında bir araştırma konseyi kurulmuş ve Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin (SKH) uygulanması için uygun bir haritası benimsenmiştir. Hükümet, sürdürülebilir kalkınma alanındaki görevleri ulusal stratejilere ve kalkınma programlarına entegre etmektedir, bunlar kapsamlı sektörel ve bölgesel stratejileri içermektedir. Bugün itibarıyla, Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin 125'inden 105'i (%84) hükümetin 190'dan fazla düzenleyici, program ve stratejik belgesinde yer almıştır. Daha spesifik olarak, SKH 1 "Yoksulluk", SKH 2 "Açlık", SKH 4 "Eğitim", SKH 6 "Su", SKH 7 "Enerji", SKH 10 "Eşitsizlik" ve SKH 11 "Şehirler" kapsamındaki tüm ulusal hedefler tamamen (100%) hükümet program belgeleri tarafından kapsanmıştır. SKH 13 "İklim Değişikliği" (50%) ve SKH 17 "Ortaklık" (40%) çerçevesindeki hedefler ise daha az oranda kapsanmıştır.

Yakın zamanda kurulan Parlamento Komisyonu, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini (SKH) teşvik etme çalışmaları kapsamında sivil toplum, gençlik ve önde gelen ulusal sivil toplum kuruluşları (STK'lar) da dahil olmak üzere faal bir şekilde çalışmaktadır. Bu çalışmalar arasında Özbekistan'ın ilk Gönüllü Ulusal İncelemesinin (GÜİ) hazırlanması ve tartışılması yer almaktadır. Özbekistan'da SKH'ların uygulanması, 2017-2021 Ulusal Eylem Stratejisi çerçevesinde gerçekleşen kapsamlı reformlarla gerçekleştirilmektedir. Söz konusu strateji ve beş öncelikli alanı, küresel SKH ile uyumlu olarak kabul edilmiştir. Ulusal SKH'ların, sektörel ve bölgesel kalkınma stratejileri ve programları ile bütünleştirilmesi, 2030 yılına kadar olan Özbekistan Cumhuriyeti'nin Kapsamlı Sosyo-Ekonomik Kalkınma Konsepti dahilinde yapılmaktadır. Hükümet, reformların etkinliğini, küresel SKH dahil olmak üzere 23 küresel sıralama ve endeks aracılığıyla takip etmektedir. Bugün itibarıyla Özbekistan, Sürdürülebilir Kalkınma Endeksi'nde 52. sıradadır. Ülkenin stratejik hedefi, 2030 yılına kadar yüksek ortalama gelir seviyesine sahip ülkeler arasına girmektir. Bu da kişi başına düşen gelirin iki katına çıkarılmasını ve yoksulluk ve eşitsizlik seviyesinin azaltılmasını gerektirmektedir (SKH1 ve

SKH10). Bu hedeflere ulaşmak için Özbekistan, piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi için liberalizasyon ve yapısal reformlara odaklanmaktadır. Para ve vergi reformları gerçekleştirilmiş, tarım reformu başlatılmıştır (SKH2). İş ortamının iyileştirilmesi, girişimciliğin ve resmi istihdamın teşvik edilmesi, gençler ve kadınlar arasında da dahil olmak üzere (SKH8) yatırımların ve yeniliklerin çekilmesi (SKH9) için önlemler alınmaktadır. Dış ticaretin aşamalı olarak serbestleştirilmesi ve Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) katılım süreci devam etmektedir. Mevcut zorluklar arasında, gençler ve kadınlar arasında sürdürülebilir istihdamın sağlanması ve sosyal koruma sisteminin etkinliğinin artırılması konuları yer almaktadır.

Yoksulluğun Azaltılması

2030 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma ulusal hedeflerinde, yoksulluk seviyesini yarıya indirme ve aşırı yoksulluk seviyesini ortadan kaldırma, en düşük gelirli nüfusun (%40) ülke ortalamasını aşan bir seviyede gelirlerini artırma hedefi belirlenmiştir. Özbekistan Cumhuriyeti hükümeti, 2030 yılına kadar Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin tutarlı bir şekilde gerçekleştirilmesine yönelik önlemler almaktadır. Bu önlemler, yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin her türlü tezahüründe nüfus üzerinde evrensel olarak azaltılmasını hedeflemektedir.

Sadece 2020 yılında, yoksullukla etkili bir şekilde mücadele amacıyla, yeni iş imkanlarının oluşturulması, mesleki personelin hazırlanması ve yeniden eğitimi, girişimciliğin ve altyapının geliştirilmesi, küçük endüstri bölgelerinin de dahil olduğu bir dizi önlem geliştirilmiş ve uygulanmaktadır. Ayrıca, düşük gelirli kesimlere yönelik ek arazi tahsisleri yapılmıştır. Yoksulluğun azaltılma süreçlerini düzenlemek amacıyla "Ekonomik Kalkınma ve Yoksulluğun Azaltılması Bakanlığı" ve onun bölgesel birimleri oluşturulmuştur.

Özbekistan, iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak ve halkın sağlığını ve genetik mirasını korumak amacıyla 2019-2030 dönemi için "yeşil" ekonomiye geçiş stratejisini benimsemiştir. Bu strateji, iklim değişikliğiyle başa çıkma ve adaptasyon için önlemler geliştirerek, ülkenin sürdürülebilir bir gelecek için adımlar atmasını hedeflemektedir.

Sürdürülebilir Tarımın Gelişimi

Son yıllarda Özbekistan, aktif olarak tarımsal reformları hayata geçirmektedir. Bu reformlar, tarım sektöründe çeşitliliğin artırılması, toprak ve su kaynaklarının yönetiminin geliştirilmesi, tarım işletmeleri ve yüksek katma değerli üretim zincirlerinin gelişimi için uygun şartların oluşturulması, kooperatifçilik faaliyetlerinin teşvik edilmesi, piyasa mekanizmalarının etkin bir şekilde kullanılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın olarak benimsenmesi, bilimsel çalışmaların sonuçlarının uygulanması ve insan kaynaklarının potansiyelinin artırılması gibi hedefler taşımaktadır. Bu reformlar, tarımsal sektörde verimliliği artırarak gıda güvenliğini sağlama, tarım ürünlerinin kalitesini yükselterek rekabet gücünü artırma ve ihracat potansiyelini geliştirme hedeflerini içermektedir.

"2020-2030 Dönemi için Özbekistan Cumhuriyeti Tarım Sektörü Gelişim Stratejisi", sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda belirlenmiş ana yönlere sahip olan bir stratejidir. Bu strateji, tarım ve gıda sektörünün rekabet gücünü artırmaya yönelik yapılan reformları derinleştirmeyi amaçlayan devlet politikalarının köklü bir şekilde geliştirilmesine odaklanmaktadır ve stratejik öncelikleri kapsamaktadır.

Son yıllarda Özbekistan, gıda güvenliğini sağlama konusunda etkili önlemler almıştır. Bu kapsamda ülkede 2018 yılında "Gıda Güvenliği Hakkında Kanun" tasarısı geliştirilmiştir. Özbekistan, temel ve hayati gıda ürünleri konusunda iç talebi tamamen karşılamaktadır. Bu ürünler arasında tahıl, tuz, bitkisel yağ, yumurta, şeker, patates, meyve-sebze, kabak ve üzüm bulunmaktadır. Bunların içinde tahıl ve yumurta %70'in üzerinde, bitkisel yağ, süt, patates, sebze, meyve, kabak, üzüm, tuz ve şeker ise %100'ün üzerinde kendi üretimiyle karşılanmaktadır. Ülkede modern su tasarrufu teknolojilerinin, özellikle damlama sulama yönteminin kullanımı yaygınlaşmaktadır. Tarım arazilerinde 12 bin hektar, bahçelerde 8,4 bin hektar, bağlarda 330 hektar, pamuk tarlalarında 462 hektar, sebze ve diğer tarım ürünlerinde ise 2,9 bin hektarlık bir alan bu yöntemle sulanmaktadır. Şu anda sadece sulanabilen arazilerin %5'i su verimli sistemlerle sulanmaktadır.

Kaliteli Eğitim

2030 yılına kadar, tüm erkek ve kız çocuklarının erken çocukluk döneminde gelişmiş bakım ve okul öncesi eğitim sistemlerine erişimlerini sağlamak hedeflenmektedir. Bu sayede, çocukların ilköğretimine hazır olabilecekleri bir ortam sunulması planlanmaktadır. Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Başkanı'nın 05.04.2018 tarihli №PP-3651 kararı gereğince "Okul Öncesi Eğitimin Teşvik Edilmesi ve Geliştirilmesine İlişkin Önlemler" başlıklı kararnameyle, devlet ve özel sektör ortaklığına dayalı olarak bir anaokulu açmak için ücretsiz arazi veya bina temin etme imkanı sunulmaktadır.

2030 yılına kadar, her kadın ve erkeğin ekonomik olarak erişilebilir ve kaliteli ortaöğretim, yükseköğretim, mesleki eğitim ve sürekli eğitim imkanlarına eşit şekilde erişmesi amaçlanmaktadır. 18-21 yaş arası nüfusun yükseköğrenim (lisans) düzeyine erişimi, gerçekleştirilen reformlar sonucunda artış gösterme eğilimindedir. Bu göstergenin 2018 yılındaki oranı %15,46 olarak kaydedilirken, 2015 yılında bu oran %10 seviyesindeydi. Cinsiyet bazında incelendiğinde, 2018 yılında toplam erkek nüfusun %16,8'i ve toplam kadın nüfusun %14,06'sı yükseköğrenim imkanlarından yararlanmaktaydı. 2015 yılında ise cinsiyet bazında yükseköğrenim oranı, toplam erkek nüfusun %12,12'si ve toplam kadın nüfusun %7,86'sı olarak belirlenmiştir. Özellikle kadınların yükseköğrenim oranında yaklaşık 2 katlık bir iyileşme kaydedilmiştir.

Bu hedefe yönelik atılan ilk adım, 8 Ekim 2019 tarihinde № PF-5847 Kararnamesi ile "2030 yılına Kadar Özbekistan Yükseköğretim Sistemi Gelişim Konsepti'nin" onaylanması olmuştur. Ayrıca, 29.10.2019 tarihli "Bilim ve Bilimsel Faaliyetler Hakkında" yasası ve şu anda Yasama Meclisi'nde kabul sürecinde olan "Eğitim Hakkında" yasa tasarısı gibi bir dizi yasa da bu amaç doğrultusunda kabul edilmiştir.

2017 yılıyla karşılaştırıldığında, bilgi ve iletişim teknolojileri becerilerine sahip olan nüfus oranı, tüm göstergeler açısından ortalama olarak %0,9 artmıştır. Eğitim sisteminde yapılan birçok reform ve elde edilen sonuçlara rağmen, bilgisayar mühendislerine olan talep iş gücü piyasasında hala yoğundur. Deneyimli bilgisayar mühendislerine olan

talep hala yüksekken, uygun niteliklere sahip aday sayısı oldukça azdır. Bilgi teknolojileri ve uygulamalı deneyime sahip temel eğitimli personel acil olarak gerekmektedir. Bu talebi karşılamak için üniversitelerde yeni alanlar ve uzmanlık alanları açılmıştır. Yüksek öğrenim sisteminin yükünü azaltmak ve bölgelerin gelişimini desteklemek amacıyla, yerli ve yabancı üniversitelerin şubeleri bölgelerde açılmaktadır. 2019 Ekim ayında kabul edilen "2030 Yılına Kadar Özbekistan Cumhuriyeti Yüksek Öğrenim Sistemi Gelişim Konseptinde", yükseköğrenim mezunu öğrenci oranının %50'ye çıkarılması hedeflenmektedir, bu da öğrenci sayısının 10.000 kişi artacağı anlamına gelmektedir.

2015 yılında, genel eğitim kurumlarında pedagojik eğitimi olan öğretmenlerin oranı %97,4 olarak kaydedilmiştir. 2018 yılında bu oran %99,4'e yükselmiştir. Hükümet, nitelikli öğretmen sayısını artırmaya özel önem vermektedir. Bu doğrultuda, üniversite eğitimi için kredi ve burslar, uluslararası kaynaklar da dahil olmak üzere, artırılarak yükseköğrenim oranını önemli ölçüde artırmayı hedeflemektedir.

26 Temmuz 2001 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı gereği, bankalar öğrencilere öğrenim bedelini ödemek için kredi sağlayabilmektedir. Genel olarak, eğitim kredileri, ticari bankalar tarafından, Özbekistan Cumhuriyeti vatandaşı olan öğrencilere, üniversitelerin tam zamanlı eğitim bölümlerine ücretli sözleşmeyle kabul edilen öğrencilere, öğrencilerin ebeveynlerine veya vasilerine verilmektedir. Bu bağlamda, lisans eğitimine kabul edilen kişilere 10 yıla kadar, yüksek lisans eğitimine kabul edilenlere ise 5 yıl süreyle eğitim kredisi verilmekte ve bu süreler yükseköğretim kurumlarında eğitim süresi dahil edilmektedir.

Doğayı Koruma

Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin 27 Mayıs 2013 tarihli №142 sayılı Kararı kapsamında, UNDP/GCF/UNEP tarafından yürütülen "2013-2017 Çevre Koruma Eylem Programı" çerçevesinde, Özbekistan'da Biyoçeşitlilik Stratejik Planı'nın (2011-2020) uygulanmasını desteklemek amacıyla güncellenmiş Ulusal Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı (UBS) hazırlanmıştır. Bu plan, Özbekistan'ın

biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusundaki çabalarını desteklemeyi hedeflemektedir.

Ekonomik ve diğer faaliyetlerin etkisi altında çevresel değişikliklerin gözlemlenmesi, çevresel denetim yoluyla gerçekleştirilir. Çevresel denetim alanında ilişkilerin düzenlenmesi amacıyla, 2013 yılında "Çevresel Denetim Kanunu" kabul edilmiştir (<http://lex.uz/docs/2304949>). Devlet organlarının faaliyetlerinin yasal temelleri ve çevresel denetimin uygulanma düzeni belirlenmesi amacıyla, 05.08.2014 tarihli ROU Bakanlar Kurulu Kararı №216 "Devlet Çevresel Denetiminin Uygulanma Düzeni Hakkında Yönetmelik" kabul edilmiştir (<http://lex.uz/docs/2443089>).

Su Kaynaklarını Geliştirme

Sürdürülebilir kalkınma çıkarları doğrultusunda su kaynaklarının korunması ve verimli kullanılması, içme suyu ve sanitasyona erişimle ilgili sorunların çözülmesi ve su ekosistemlerinin korunması hedeflenmektedir. Bu hedef, içme suyu ve sanitasyon erişimiyle ilgili sorunların çözülmesi, su ekosistemlerinin korunması ve su politikasının bir parçasıdır. Özbekistan için su politikasında öncelikli alanlar, nüfusa kaliteli su temini, ekonomik sektörlere etkin su temini, atık suyun güvenli bir şekilde deşarj edilmesi, su kaynaklarının iyi ekolojik durumunun sağlanması ve diğer konuları içermektedir.

2015-2018 döneminde merkezi su temini tesislerinin inşası için yatırım programlarının uygulanması sonucunda merkezi su temini göstergesinde istikrarlı bir ilerleme kaydedilmiştir. Özbekistan Cumhuriyeti'nin su kaynakları gelişimi konusundaki 2020-2030 stratejisi, su kaynaklarının kapsamlı yönetimi için temel bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu strateji, Özbekistan'ın tüm bölgelerinde su kaynaklarının etkili yönetimini ve gerektiğinde sınır ötesi işbirliğiyle birlikte 2030 yılına kadar su kaynaklarıyla ilişkili ekosistemlerin korunmasını ve restore edilmesini hedeflemektedir. Bu strateji, su kaynaklarının sürdürülebilir ve dengeli bir şekilde kullanılmasını ve suyla ilgili ekosistemlerin korunmasını teşvik etmektedir.

Enerji Kaynaklarını Geliştirme

Herkesin ucuz, güvenilir ve modern enerji kaynaklarına erişim sağlanması hedeflenmektedir. Son yıllarda, elektrik ve doğalgazla halkın enerji arzının sürdürülebilirliğini artırmaya yönelik önlemler alınmaktadır. 2018 yılı itibarıyla doğrudan halka gaz tedariki, 2017 seviyesinin üzerine çıkarak %8 artış göstermiştir ve mutlak olarak 800 milyon metreküp üzerinde olmuştur. Elektrik tedariki ise %10 artarak 782 milyon kilovat-saate ulaşmıştır.

Değerlendirmelere göre, sürdürülebilir enerji arzı göstergesi, özellikle kırsal nüfusta artış eğilimine sahiptir. Kırsal konut geliştirme programı çerçevesinde, altyapı tesislerinin modernizasyonu ve yeni yapılaşma faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. 2017-2018 döneminde kırsal nüfusun enerjiye erişimi arttırılmıştır. Kırsal bölgelerde elektrik erişimine sahip olan nüfusun oranı %74'ten %78'e, doğalgaz erişimi ise %62'den %67'ye yükselmiştir. Modernizasyon ve elektrik şebeke altyapısının genişletilmesine yönelik tedbirlerle kesinti süreleri ve arızaların sayısı azalmaktadır. Alınan önlemlere rağmen, enerji kaynaklarının ve üretim kapasitelerinin çeşitlendirilmesinde düşük bir seviye korunmaktadır. Neredeyse tüm elektrik üretiminin %90'ı gaz-kömür tabanlıdır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının payı, hidroelektrik üretimiyle birlikte %20-35 aralığında olmalıdır; bu oran şu anda %9-10'dur. Ekonomik gelişmede olumlu bir değişme, enerji yoğunluğunun GSYİH'ya göre azalma eğilimidir. Bu gösterge değeri, reform öncesi seviyeye göre daha fazla olmak üzere, yaklaşık olarak 2 kat azalmıştır ve ekonominin ve halkın enerji kaynaklarına (TEK) ulaşımı bakımından daha sürdürülebilir bir enerji tedariki sağlandığını göstermektedir.

Endüstrileşmenin Geliştirilmesi

Kapsamlı ve sürdürülebilir endüstrileşme ile birlikte güçlü bir altyapı oluşturulması ve yeniliklere destek verilmesi hedeflenmektedir. 2015-2018 yılları arasında modern yol ve ulaşım altyapısının oluşturulması, dünya pazarlarına yeni modern ulaşım yollarının açılması, otobüs terminallerinin yenilenmesi ve yeni terminallerin inşa edilmesi, ulaşımında bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır.

Sanayileşme düzeyi, Kalkınma Stratejisinde merkezi bir yer tutmaktadır. Bu, ülkenin işlenmiş sanayi sektöründe üretim potansiyelini yansıtmakta ve ekonomik katma değer (EKDV) GSYİH içindeki işlenmiş sanayi sektörünün payı ve kişi başına düşen işlenmiş sanayi sektörü EKDV'si olarak ölçülmektedir. İmalat sanayi sektörü, genel sanayi yapısında önde gelen bir konuma sahiptir, çünkü diğer ekonomi sektörlerinin teknik gelişim düzeyini sağlamaktadır ve bilimsel ve teknik başarılar bu sektörde biriktirilmektedir. Son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve sanayi sektörünün çeşitlendirilmesi ve modernizasyonu için alınan kapsamlı önlemler, ekonomik endüstri sektörünün yapısal değişimlerde etkin hale gelmesini sağlamıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda, 2015-2019 yılları arasında işlenen endüstrinin toplam katma değerinin (TKD) ekonomik sektörlerin TKD'si içindeki payı %14,9'dan %21,5'e yükselmiştir.

2018 yılında Özbekistan'da "yeşil" ekonominin finansman mekanizması oluşturulmuştur. Bu mekanizmanın amacı, enerji yoğunluğu ve karbon yoğunluğu sorununu "yeşil" teknolojilere yapılan yatırımlarla çözmek, enerji verimliliğini artırmaya yönelik yatırımların ticari uygunluğunu göstermek ve Özbekistan'ın "yeşil" ekonomiye geçişini teşvik etmektir. Devlet tarafından 29 farklı başlangıç projesine 30 milyar sumdan fazla (3,2 milyon ABD doları) finansman sağlanmıştır. Ayrıca yatırımcılar, ticari bankalar ve araştırma enstitüleriyle işbirliği içinde 19 yatırım başlangıç şirketi kurulmuş ve bu şirketler aracılığıyla 17 milyar som (1,8 milyon ABD doları) değerinde ürün üretilmiştir. Ülkenin önde gelen araştırma enstitüleriyle işbirliği yapılarak, 237 ulusal araştırma enstitüsü personeline uluslararası düzeyde bilimsel staj imkanları sunulmuştur. Bugüne kadar inovasyon, temel ve uygulamalı araştırmaların finansmanı için 350 milyar sumdan fazla kaynak ayrılmıştır.

İklim Değişikliğinin Etkileriyle Mücadele

İklim değişikliği ve buna bağlı doğal afetler, Özbekistan'ın kalkınması, nüfusun refahı ve gıda güvenliği açısından belirli riskler oluşturmaktadır. Ülkenin tarım sektörünün GSYİH'ye önemli bir katkı sağladığı göz önüne alındığında, bu risklerin üzerinde durulması gerekmektedir. Özbekistan

Hükümeti iklim değişikliği konularına büyük önem vermektedir. Her bakanlık ve kurum, iklim değişikliğine uyum sağlama ve hafifletme konularını içeren uzun vadeli stratejiler, planlar ve geliştirme programları geliştirmektedir. Özbekistan, İklim Değişikliği Sözleşmesi ve Paris Anlaşması tarafı olarak, ekonominin kilit sektörlerinde sera gazı emisyonlarının azaltılması konusunda tutarlı bir politika yürütmektedir. Ülkenin yönetimi ve hükümeti, iklim değişikliğiyle ilgili eylemleri düzenlemek ve uygulamak için bir dizi belge kabul etmiştir. Bunlar arasında 21.05.2019 tarihli "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımı" Yasası, "2017-2021 Yılları İçin Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliğinin Sektörler ve Sosyal Alanlarda Daha İleriye Taşınması İçin Program" ve diğerleri bulunmaktadır.

Özbekistan Çevre Koruma Konseptinin 2030 yılına kadar olan dönemine ilişkin hedeflerinden biri, 30.10.2019 tarihli Cumhurbaşkanı Kararı ile kabul edilen Aral Felaketinin sonuçlarını hafifletmek için Aral Gölü'nün kurumuş tabanındaki Özbekistan bölgesinde ağaçlandırma alanlarını artırarak Nukus, Urgench ve Hive şehirleri etrafında yerel ağaç ve çalı türlerinden oluşan bir "yeşil kuşak" oluşturmaktır. Aral Gölü'nün kurumuş tabanında ekolojik durumu iyileştirmek amacıyla geniş çaplı ağaçlandırma çalışmaları yürütülmektedir. 15 Şubat 2019 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı olan "Aral Denizi'nin Kurumuş Dibi Üzerinde, Koruyucu Orman Alanlarının Hızlı Bir Şekilde Oluşturulması İçin Alınan Önlemler" kapsamında 2019 yılında 500 bin hektarlık bir alanın ağaçlandırılması planlanmıştır. Bu çalışmaların, Aral Gölü'nün kurumuş tabanının tamamen ağaçlandırılmasına kadar devam ettirilmesi düşünülmektedir.

Özbekistan'daki okullarda çevre eğitimi verilmesi konusunda devlet standartları geliştirilmiştir. Bu standartlar, yılda 34 saatlik ders programına dahil edilmiş olup bu derslerin nasıl gerçekleştirileceği konusunda programlar oluşturulmuştur. 1-2. Sınıflarda "Çevremizdeki Dünya" dersi verilirken, 3-4. Sınıflarda "Doğa Bilgisi" dersi verilmektedir. Ekolojik beş dakikalık molalar düzenlenmektedir. 1-4. Sınıf öğretmenleri için "İlkokulda Çevre Eğitimi" adlı metodolojik rehber geliştirilmiştir.

Nukus şehrinde Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü

(FAO), Çevre Koruma Komitesi, Orman Komitesi ve Özbekistan Tarım Bakanlığı tarafından beş yıl sürecek “Bir Milyon Bahçe Ağacı Dikme” kampanyası başlatılmıştır. Bu kampanya, Karakalpakistan, Buhara ve Kaşkadya bölgelerini kapsamaktadır. Bu eylem, meyve ve ceviz bahçelerinin korunması, restore edilmesi ve artırılması, gıda güvencesinin ve çevrenin kalitesinin iyileştirilmesi konularında toplumun dikkatini çekmeyi amaçlamaktadır.

Küresel Ortaklık Mekanizmaları

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda küresel ortaklık mekanizmalarının güçlendirilmesi ve etkin çalışmaların teşvik edilmesi hedeflenmektedir. 2017-2019 yılları arasında Özbekistan’da ekonominin liberalleştirilmesi, idari ve kurumsal dönüşümlerle makroekonomik istikrarın sağlanması ve sürdürülebilir ekonomik büyüme hızlarına ulaşılması amacıyla kapsamlı reformlar gerçekleştirilmiştir. Makroekonomik istikrar açısından en önemli adımlar döviz piyasasının serbestleştirilmesi, para ve kredi politikalarının iyileştirilmesi, bütçe ve vergi düzenlemeleri, dış ticaret faaliyetlerinin geliştirilmesi, yatırım ortamının iyileştirilmesi ve iş ortamının olumlu hale getirilmesidir.

Ulusal bütçenin iç vergilerle finanse edilme oranı, 2015 yılında GSYİH’ye oranla %75,9’un düzeyindeyken, 2018 yılında bu oran %69,0’a gerilemiştir. 2030 yılına yönelik hedef ise bu oranı %80,2’ye çıkarmaktır. Bu gösterge, vergi gelirlerinin artırılmasıyla doğrudan vergi yükünün azaltılması ve resmi ekonomi sektöründeki GSYİH’nin büyümesi arasında bağlantıyı göstermektedir.

Sosyal ve ekonomik kalkınma programlarının gerçekleştirilmesi için dış kaynaklardan ek finansal kaynakların harekete geçirilmesi amacıyla 2018 yılı sonuçlarına göre uluslararası ve yabancı kuruluşlarla farklı projeler için toplamda 3,1 milyar dolarlık 18 kredi anlaşması imzalanmıştır. 2018 yılında 18 ikili devlet ziyaretleri gerçekleştirilerek , toplam değeri 52 milyar dolar olan 1.080 proje konusunda anlaşmalar sağlanmıştır.

Sivil Toplumun Geliştirilmesi

Sivil toplumun ve kamu denetiminin geliştirilmesi amacıyla, ilgili yasal düzenlemelerdeki tekrarları ve paralellikleri ortadan kaldırmak için “Özel Hukuk Tüzel Kişilikler Hakkında” adlı mevcut yasanın, “Özel Hukuk Tüzel Kişilikleri Hakkında Garantiler” ve “Özbekistan Cumhuriyeti’ndeki Sivil Toplum Kuruluşları Hakkında” yasalarıyla birleştirilerek yeni bir versiyonunun geliştirilmesi konusunda öneriler sunulmuştur. Bu yeni yasa, gerekli yargısal mekanizmalarla desteklenerek alt düzey düzenleyici belgelerin ve atıfta bulunan hükümlerin önemli ölçüde azaltılmasını sağlamaktadır.

Sivil toplum, toplumsal ilişkilerin gelişiminin ayrılmaz bir parçası ve devlette demokrasi, hukukun üstünlüğü ve bireysel özgürlüğün en önemli güvencesidir. Özbekistan’da sivil toplum kuruluşları olan STK’lar nicel ve nitel olarak büyümektedir. Şu anda ülkede 9 binden fazla STK bulunmakta olup, 29 uluslararası ve yabancı devlet dışı kuruluşun şubeleri ve temsilcilikleri faaliyet göstermektedir.

Bilim, Teknoloji ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi

Özbekistan’da bilim, teknoloji ve yenilikçilik alanında kapsayıcı bir sistem geliştirilmektedir. İnovasyon Bakanlığı, UNESCO ve İslam Kalkınma Bankası ile birlikte “Özbekistan’da Bilim, Teknoloji ve İnovasyon Alanında Kapsayıcı Bir Sistemin Güçlendirilmesi” projesi üzerinde görüşmeler yapmaktadır. 10-12 Aralık 2019 tarihlerinde UNESCO teknik misyonu, ilgili bakanlıklar ve kurumlarla objektif bir değerlendirme yapmak amacıyla bir dizi görüşme gerçekleştirmiştir. Bu değerlendirme sonucunda “Özbekistan Cumhuriyeti’nde Ulusal Bilim, Teknoloji ve İnovasyon Sistemi İncelemesi” başlıklı analitik bir rapor hazırlanmıştır. Son 2 yılda, bilim, teknoloji ve inovasyon alanında işbirliği, bilgi paylaşımını teşvik etme ve yapısal reformların derinleştirilmesi amacıyla 70’ten fazla anlaşma imzalanmıştır.

Sonuç

Özbekistan’ın 2030 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma hedeflerini ve görevlerini geliştirme ve hayata geçirme çabaları, ekonomik, sosyal ve çevresel unsurların uyumlu bir şekilde bir araya getirilmesiyle nüfusun refah seviyesinin

sürekli olarak yükselmesine odaklanmaktadır. Bu süreçte ulusal sürdürülebilirlik standartlarının oluşturulması ve entegrasyonu da önemli bir rol oynamaktadır.

Özbekistan, 17 sürdürülebilir kalkınma hedefine ortalama olarak en iyi sonuçlara göre %70,3 başarı düzeyine sahiptir. 2019 yılı itibarıyla Özbekistan Endeksi 71,1 puan olup, önceki değere göre 0,8 puan artmıştır. Küresel sıralamada ülke 52. sırada yer almaktadır.

Özbekistan'ın Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini gerçekleştirmedeki güçlü yönleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- 15-24 yaş arasındaki her iki cinsiyetten bireylerin okuryazarlık oranı %100'dür.

- Nüfusun tamamı en azından temel düzeyde hijyen hizmetlerinden faydalanmaktadır.

- Toplu taşıma hizmetlerine yönelik yüksek memnuniyet ve güvenlik seviyeleri bulunmaktadır.

Bütçenin şeffaflığı konusunda önemli başarılar elde edilmiştir. 2019 bütçesinde orta vadeli bütçe tahminleri ve risklerin doğru bir şekilde yansıtılması sağlanmıştır. Ayrıca "vatandaşlar için bütçe" adı altında bütçenin halka açık şekilde yayınlanması gerçekleştirilmiştir.

Özbekistan'ın vergi reformu da önemli bir adımdır. 2019 yılında gerçekleştirilen bu reform, vergi sistemini basitleştirme, işgücü üzerindeki vergi yükünü azaltma ve KDV kapsamını genişletme konularına odaklanmıştır. Özbekistan, öncelikle Orta Asya ülkeleriyle olmak üzere tüm dünya ülkeleriyle ekonomik işbirliği için kapılarını açmıştır. 2018 yılında uluslararası organizasyonlar ve finansal kurumlarla yapılan işbirliği çerçevesinde yatırım portföyü yaklaşık 8,5 milyar doları bulmuştur. Devlet ziyaretleri kapsamında toplamda 50 milyar dolar tutarında binlerce proje anlaşması gerçekleştirilmiştir.

Turizm, ekonominin rekabetçi bir sektörü haline gelmiştir. Turizm alanında yasal düzenlemelerin geliştirilmesine yönelik önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Altyapı geliştirme ve turizm potansiyelinin tanıtımı konusunda büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Vize rejimi, Özbekistan'da ikamet ve iş yapma kurallarının kolaylaştırılması gibi faktörler, yabancı turistlerin önemli ölçüde artmasında etkili olmuştur. 2019 yılında turist sayısı yaklaşık 6,7 milyon kişi

olmuş ve bu, 2016 yılına göre 4,7 milyon kişi daha fazla gerçekleşmiştir. Ayrıca, 2015-2018 döneminde turizm hizmetlerinin ihracatı üç kat artmıştır.

Kaynakça:

Asya Kalkınma Bankası: Kratkiy Obzor Grajdanskogo Obşestva v Uzbekistane

https://www.adb.org/sites/default/files/publication/753866/civil-society-brief-uzbekistan-ru_0.pdf (Erişim: 14 Mayıs 2023)

Eğitim Hakkında Yasal Taslak "Eğitim Hakkında" Yeni Düzenleme <http://parliament.gov.uz/ru/events/chamber/31078/>.

https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/26381VNR_2020_Uzbekistan_Report_Russian.pdf

Kosimova, Nargis (3 Nisan 2020): Ratsionalnoye ispolzovaniye vodnykh resursov v Uzbekistane v usloviyakh izmeneniya klimata <https://ekolog.uz/?p=2580> (Erişim: 15 Mayıs 2023).

Özbekistan: Gönüllü Ulusal İnceleme 2020. BM, New York, 2020.

Özbekistan Cumhuriyeti Bilim ve Bilimsel Faaliyet Yasası No.ZRU-576 <https://lex.uz/ru/docs/4571492>.

Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kararı "Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğretim Sistemi Geliştirme Konsepti'nin 2030'a kadar Onaylanması" <https://lex.uz/ru/docs/4545887>.

The Permanent Mission of the Republic of Uzbekistan to the United Nations (04 Eylül 2017) : Kaçestvennoye vişşeye obrazovaniye – osnova progressa. <https://www.un.int/uzbekistan/fr/news/%D0%BA%D0%B0%D1%87%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B5-%D0%B2%D1%8B%D1%81%D1%88%D0%B5%D0%B5-%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%E2%80%93%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%81%D0%B0> (Erişim: 12 Mayıs 2023)

TsentrGidrometeorologičeskoy slujbi Respubliki Uzbekistan (UZGIDROMET) : Meri i deystviya, predprinimayemiye Uzbekistanom po borbe s izmeneniyem klimata <https://hydromet.uz/ru/node/609#:~:text=%D0%92%20>

Worldbank.org. (Mar 15, 2020): Dünya Bankası Desteğiyle Özbekistan'da Yeni Güneş Enerjisi Santralleri Kurulacak <https://tr.dsisolar.com/info/new-solar-power-plants-to-be-launched-in-uzbek-80199221.html#:~:text=Semerkant%20ve%20Cizzak%20b%C3%B6lgelerinde%20D%C3%BCnya,metrik%20ton%20CO2%20emisyonusunu%20%C3%B6nleyecekler>. (Erişim: 11 Haziran 2023)

Yun, Evgeniya (10 Haziran 2020): Nauka, prosveşeniye i innovatsii - v osnove Tretyego Renessansa <https://yuz.uz/ru/news/nauka-prosveenie-i-innovatsii---v-osnove-tretego-renessansa> (Erişim: 15 Mayıs 2023).

Zakon Respubliki Uzbekistan ob Okhrane Prirody <https://lex.uz/acts/7065> (Erişim: 13 Mayıs 2023)